

Proč vytvářeli mapu?

Vzdělávací cíl: Žáci získají konkrétnější představu o obsahu pojmu pětiletka a povaze socioekonomických změn v Československu 50. let (proces industrializace, centrálně plánovaná výstavba). Na obecnější rovině mohou reflektovat roli mapy jako ideologického nástroje a média, které umožňuje reprezentovat a propagovat územní celek (město, region, stát) za pomoci vizuálních emblémů a symbolů.

Klíčová slova: Československo 50. léta, hospodářský vývoj ČSR, propaganda, modernizace, pětiletka, trvání a změna, vidíme pod povrch pramene

Práce s jednotlivými slidy:

Poznámky:

1 ZKOUMÁNÍ MAPY (5 min.)

Prohlížení mapy pomocí lupy.

2 ANALÝZA DŮLEŽITÝCH PRVKŮ (5 min.)

Označování regionu, z něhož žáci pocházejí, a popis jednotlivých prvků, kterými je na mapě charakterizován.

Mapa jako celek obsahuje mnoho prvků a detailů, proto pozornost žáků v této fázi popisu soustředíme pouze na její vybranou část. Pojem „region“ lze žákům podle potřeby konkretizovat jako kraj, okres, město s nejbližším okolím apod.

Při popisu jednotlivých prvků mohou žáci využít původní legendu na dolním okraji mapy.

3 VÝBĚR KLÍČOVÝCH POJMŮ (5 min.)

Zvětšování a zmenšování vybraných pojmů podle toho, nakolik výstižně podle žáků charakterizují Československo zobrazené na mapě.

Zvětšování a zmenšování umožňuje žákům vybrané pojmy uspořádat podle důležitosti a usnadňuje zodpovězení navazující otázky na slidu 4.

Žáci by měli posoudit důležitost jednotlivých prvků, které mohou na mapě nalézt (učitel může na některé upozornit): města reprezentovaná černými siluetami historických objektů, výtvarně pojednané přírodní a folklórní motivy, mřížka na pozadí s vyobrazeními zvířat, plodin a pracovních nástrojů, významově bohatý emblém v pravém horním rohu (číslice 5 v ozubeném kole s nápisem ČSR, srp a kladivo, lipové ratolesti s trikolorou).

4 INTERPRETACE TÉMATU MAPY (3 min.)

Žáci na základě předchozího popisu a analýzy odpovídají na otázku:

❓ Co mapa vypovídá o tehdejší Československu?

Žáci mohou formulovat hypotézy k tématu, které mapa reprezentuje, a k záměru jejích autorů.

5 ČETBA POPISKU (3 min.)

Mapa je doplněna o vydavatelské údaje, které přinášejí nové informace.

(i) *Mapa Velké stavby druhé pětiletky o rozměrech 101 x 54 cm byla vydána v prosinci 1956 v Praze pro Ministerstvo školství a kultury. Autorem výtvarného řešení byl P. Béza.*

(ii) *Druhý pětiletý plán (pětiletka) – centrálně řízený hospodářský plán realizovaný v Československu v letech 1956–1960 s cílem dokončit přeměnu ekonomiky do „socialistické“ podoby. Zahrnoval zejména intenzivní budování těžkého průmyslu a energetiky (hydroelektrárny), pokračující kolektivizaci zemědělství a výstavbu bytů. Mapa zobrazuje přehled těchto chystaných záměrů.*

6 INTERPRETACE ÚČELU MAPY (10 min.)

Žáci na základě předchozí analýzy odpovídají na závěrečné otázky:

❓ Proč Ministerstvo školství a kultury vytvořilo tuto mapu? ❓ Kdo a k jakému účelu ji mohl používat?

Žáci mohou formulovat řadu odpovědí, z nichž žádná nemusí být automaticky chybná (propagační materiál, učební pomůcka, suvenýr, plakát apod.). Měli by reflektovat zejména vztah mezi atraktivním vizuálním zpracováním mapy a jejím ideologicky podmíněným tématem.

(i) *Na základě názvu, vydavatele, rozměrů a výrazného výtvarného ztvárnění lze dovodit, že mapa byla využívána jako propagační, vzdělávací a agitační pomůcka určená zejména pro školní a podnikové nástěnky, popř. osvětové přednášky na školách, v závodech apod.*

V návaznosti na obsah odpovědí může učitel pokládat rozvíjející otázky: ❓ Proč bylo tehdejší Československo znázorněno na mapě právě tímto způsobem? ❓ Co se tehdejší žáci měli za pomoci takové mapy dozvědět?

Další možnosti zapojení do výkladu:

- Učitel může dalšími otázkami posílit regionální kontext cvičení. ❓ Jak významnou pozici zaujímal ve zobrazených plánech náš region, naše město? ❓ Kterým regionům či městům byla věnována největší pozornost a proč?*
- Učitel může doplňujícími otázkami reflektovat médium tematické mapy. V rámci navazující aktivity mohou žáci vytvářet vlastní symbolickou mapu republiky či svého regionu. ❓ Můžeme se s podobným typem mapy setkat v současnosti, popř. v jakém kontextu? ❓ Jakými symboly byste charakterizovali dnešní Českou republiku a proč?*